

development to fulfil professional activities effectively. In accordance with the personal oriented and competence approaches the author designed and carried out element-by-element analysis of the main components of the subject competence of the teacher of physics. The proposed material can be used as a base for the designing of optimal conditions of formation of profes-

sionally important personal qualities of a teacher of physics, as well as monitoring the level and quality of students training for future professional activity.

Key words: didactics of physics, qualification model, the physics teacher, professional competence, subject competence.

Отримано: 2.06.2015

УДК 378.147

І. О. Яблочнікова

*Інститут Вищої освіти Національної академії педагогічних наук України
e-mail: irayablochnikova@mail.ru*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАГІСТРІВ-ФІНАНСИСТІВ У ВНЗ НІМЕЧЧИНИ

У цій статті розглянуто низку аспектів, що стосуються сукупності процесів формування професійної компетентності магістрів фінансового профілю у Німеччині. Зокрема, здійснено аналіз навчальних планів реалізації магістерських програм у німецьких класичних, а також спеціалізованих вищих навчальних закладах, котрими на даному етапі здійснюється підготовка магістрів-фінансистів. Виокремлено основні складові елементи структури підготовки фахівців фінансового профілю з повною вищою освітою у зазначеній державі, що входить до Європейської Унії. Запропоновано можливі варіанти успішного використання аналізованих навчальних планів в реалізації освітньої діяльності вітчизняних вишів. Надано відповідну характеристику сукупності навчальних дисциплін, успішне опанування яких магістрантами дозволяє сформувати професійну компетентність майбутніх фахівців. Акцентовано увагу на практичній складовій процесу підготовки магістрів фінансового профілю у ФРН.

Ключові слова: професійна компетентність фінансистів, система вищої освіти, моделі професійної освіти, навчальні плани підготовки магістрів, професійно-орієнтовані дисципліни.

Постановка проблеми. Модернізація вищої професійної освіти в Україні, в першу чергу, має за мету суттєве підвищення якості теоретичних знань, практичних умінь і навичок випускників вишів. Вітчизняні освітяни в останній час, безперечно, досягли суттєвих успіхів на цій ниві. Однак, освіта є за своєю сутністю відкритою динамічною системою, котра об'єктивно не може успішно функціонувати без постійного споживання інформації щодо об'єктів і процесів навколишнього середовища, а також діяльності інших подібних систем. А тому, аналіз питань, котрі стосуються організації роботи європейської та світової систем вищої професійної освіти – вельми актуальні та корисні.

Загальним питанням, що стосуються організації професійної підготовки магістрів, присвятили свої наукові публікації чисельні педагоги-дослідники, як в Україні, так і за кордоном. Серед вітчизняних педагогічних досліджень різних аспектів професійної вищої школи, актуальних проблем її реформування, а також факторів, котрі впливають на динаміку розвитку та модернізації вищої освіти в державі, на нашу думку, потрібно зазначити наукову діяльність І. Козубовської, М. Леврінц, Л. Морської, Л. Пуховської, Є. Сергєєвої, О. Тарасової та інших.

Що ж стосується творчого запозичення закордонного досвіду, то, зокрема, досить цікавим є процес формування професійної компетентності майбутніх магістрів-фінансистів у державах Європейської Унії, який акумулює напрацювання низки освітніх систем щодо організації освітньої діяльності, визначення змісту і методів навчання. Цей досвід є й корисним, в сенсі практичного використання, з метою забезпечення високої якості підготовки і вітчизняних вишів. Феномен вищої освіти в межах різних кваліфікаційних рівнів досліджували українські вчені А. Алексюк, В. Андрущенко, Н. Демьяненко, В. Луговий, В. Майборода та їх закордонні колеги – В. Горова, А. Мітяєва, В. Сазонов. Питанням організації професійної підготовки магістрів приділяли увагу П. Атаманчук [1], В. Берка, Р. Гейзерська, Н. Ничкало, Г. Тарасенко, В. Третько, Р. Шаран, С. Яблочніков [2].

Зазначені вище дослідники в своїх публікаціях й дисертаціях розглянули низку аспектів організації й методики професійної підготовки фахівців гуманітарного й технічного профілю. Однак, поза їх увагою залишилися питання, що стосуються забезпечення процесів професійного зростання економістів та фінансистів, набуття ними практичного досвіду.

Метою даної статті є аналіз сукупності організаційних аспектів підготовки магістрів фінансового профілю в європейських країнах, зокрема у Німеччині.

Аналіз останніх досліджень та публікацій за темою дослідження. Реалізований нами аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє зробити висновок, що проблемам професійної підготовки спеціалістів економічного та фінансового профілю ученими-педагогами постійно приділяється увага. Дослідженню процесів успішного формування компетентності майбутніх економістів заснованих на принципах індивідуального підходу присвячені публікації Л. Дибкової та Р. Гейзерської. Зокрема, Р. Гейзерська розглянула питання забезпечення професійно значущих якостей магістрів економічного профілю внаслідок здійснення фахової підготовки у вишах. Формування професійної компетентності студентів економічних спеціальностей стосуються роботи І. Демури. Питаннями підготовки економістів в умовах застосування нових технологій навчання опікується Ю. Деркач.

На жаль, сутність і принципи реалізації підготовки саме фахівців фінансового профілю й сьогодні залишаються не розкритими вітчизняними педагогами-дослідниками. Певні нюанси цієї проблеми лише зазначені у окремих публікаціях Г. Астапової, С. Пилецької, Д. Бабашева, О. Воронкової, А. Епіфанова. Крім того, наукові дослідження цих авторів, в основному, спрямовані на виявлення проблем із забезпеченням якості фінансової освіти й визначення перспектив її розвитку.

Організаційно-методичні аспекти підготовки фінансистів з урахуванням потреб ринку праці висвітлені в публікаціях Г. Старостенко, Р. Квасниці. Застосування структурно-функціонального підходу до формування навчальних планів і програм, підготовки спеціалістів, як визначальної умови забезпечення спроможності національної системи освіти конкурувати, досліджує Л. Дмитриченко. Він стверджує, що спрогнозувати структуру попиту на ринку праці на висококваліфікованих працівників і розробити відповідні рекомендації по коригуванню навчальних програм дедалі все складніше, а також зазначає – основні функції управління вищою освітою, реалізуються неналежним чином, наявна структура спеціальностей не «перекриває» професійні потреби. Ним висловлюється думка щодо необхідності її оновлення, з підвищенням якості змісту навчальних програм, їх «прив'язкою» до пріоритетних напрямів розвитку вітчизняної економіки.

І. Кравченко розглядає проведення експерименту в Університеті банківської справи Національного банку України, направленою на підготовку магістрів з урахуванням сучасних вимоги реальних потреб ринку праці. Він зазначає, що напрямом забезпечення високої якості підготовки спеціалістів були: підсилення теоретичної й практичної підготовки студентів; створення умов для успішного

формування навичок виконання професійних функцій й розширення переліку типових завдань шляхом збільшення термінів практичного навчання; активізація творчої ініціативи студентів, за рахунок подальшого розвитку й впровадження у навчальний процес сучасних інтерактивних методів організації навчання тощо.

І. Горшунова, у свій час, дослідила основні потреби сучасного ринку праці України у професіоналах-фінансистах, проаналізувала особливості державного й недержавного впливу на загальні вимоги до професіоналізму фінансиста, запропонувала його компетентнісну модель, на яку необхідно орієнтуватися під час здійснення підготовки майбутніх фінансистів у вишах.

На жаль, системного аналізу процесів підготовки магістрів-фінансистів в державах Європейської Унії й особливостей формування їх професійної компетентності українськими дослідниками поки що не було реалізовано.

Виклад основного матеріалу. Професія фінансиста є однією з найбільш престижних й високооплачуваних, як в Україні, так і за її межами. Професійна діяльність у галузі фінансового менеджменту, у банківській сфері – перспективна з точки зору забезпечення кар'єрного зростання. Також популярним на ринку праці, за твердженням часопису Money Magazine, є фінансовий консалтинг. Але, претенденти на вакантні посади фінансових директорів, що мають ґрунтовні знання щодо міжнародних стандартів бухгалтерського і податкового обліку, фінансового аналізу, аудиту і формування фінансової звітності, на жаль, поки що у дефіциті.

Нині в Україні щорічно тисячі випускників ВНЗ, які мають диплом фінансиста, шукають відповідні вакансії на ринку праці. Чому ж тоді не знижується рівень потреби у висококваліфікованих спеціалістах і з якої причини великі компанії надають перевагу іноземним фінансовим менеджерам, а не вітчизняним фахівцям? Ми спробуємо відповісти на ці питання, проаналізувавши підготовку таких спеціалістів у Німеччині, що є однією з держав з найбільшим у світі рівнем економічного потенціалу. На думку багатьох професіоналів ця держава має одну з найкращих систем вищої освіти. І тому, професійна підготовка у ФРН заслуговує ретельного вивчення. Ця інформація є вельми актуальною в контексті інтеграції України до Європейської Унії, зокрема в сенсі приєднання до Болонського процесу.

Процеси у сфері вищої освіти Німеччини регулюються низкою законів. Так, право вільного розвитку особистості, можливість вільного вибору місця навчання і професії гарантує Конституція ФРН (нім. Grundgesetz). Крім того, до нормативно-правової бази реалізації освітньої діяльності входять: «Закон про вищу освіту (Hochschulgesetz); Рамковий Закон про вищу освіту (Hochschulrahmengesetzinder Fassung) від 8.08.2002 року. Цими документами визначені основні завдання вишів, особливості навчального процесу в різних типах ВНЗ, права й обов'язки студентів, професорсько-викладацького складу, цілі та завдання здійснення наукової діяльності тощо. Також окрім зазначених нормативно-правових актів важливими є: Закон про професійну освіту (Berufsbildungsreformgesetz), в якому визначені особливості організації навчального процесу в професійних навчальних закладах; Закон про реформу оплати праці професорів (Gesetz zur Reform der Professorenbesoldung) від 16.02.2002 р., відповідно до якого стимулюється труд професорів й забезпечується якість викладання; Закон про сприяння підвищення професійної кваліфікації (Gesetz zur Förderung der beruflichen Aufstiegsfortbildung) від 01.01.96 р., яким гарантовано державну підтримку особам, що підвищують кваліфікацію, та інші.

Зацікавленість навчальних закладів у підготовці висококваліфікованих спеціалістів обумовлена тим, що фінансування діяльності більшості державних ВНЗ знаходиться в компетенції окремих федеральних земель. Зокрема, такі Землі у повному обсязі покривають витрати на оплату праці викладачів й іншого персоналу, а також на обслуговування споруд та обладнання.

Міністерства федеральних земель та ВНЗ спільно реалізують низку пілотних проектів, направлених на підвищення

якості освітніх послуг. Спочатку для визначення рівня якості використовувався один показник – кількість випускників. Згодом до структури критеріїв додали такі показники, як обсяг додаткових надходжень від реалізації наукових досліджень й кількість захищених співробітниками університетів дисертацій. Для адекватного формування бюджету німецьких вишів, з часом були введені ще два допоміжних показники – кількість студентів першого-другого курсу та наявних ставок наукового персоналу.

Центральним консультативним й координаційним органом системи вищої освіти і науки Німеччини є Наукова Рада – спільний орган Федерації й федеральних земель. Постійно діючим форумом для обговорення питань, що стосуються освіти та наукових досліджень, в яких зацікавлені держава в цілому та її окремі суб'єкти, є Комісія Федерації та федеральних земель з планування освіти і підтримки науки. Діяльність вишів на федеральному рівні координує Конференція ректорів й президентів ВНЗ, яка є постійно діючою неурядовою, недержавною організацією, що має надавати допомогу керівництву університетів та представляти їх інтереси на загальнодержавному рівні.

У Німеччині існує чотири види ВНЗ, що пропонують для навчання програми магістратури: класичні університети – науково-дослідницькі вищі з широким спектром спеціальностей (у ФРН біля 100 і більшість з них – державні); вищі, які реалізують діяльність у сфері прикладних наук (Fachhochschulen) – практико-орієнтовані ВНЗ, котрі навчають інженерії, бізнес-адмініструванню, соціальним наукам, дизайну (у ФРН їх біля двох сотень); коледжі мистецтва, які готують фахівців в галузі театру, кіно та музики (50 ВНЗ); релігійні навчальні заклади.

У наслідок успішного навчання за традиційними німецькими освітніми програмами студент ВНЗ отримує диплом спеціаліста або ж магістра. Процес навчання, як правило, має термін п'ять років та завершується захистом дипломної роботи, а також письмовими й усними державними іспитами (Staatsexamen). Мінімальний термін навчання у ВНЗ (Regelstudienzeit) – вісім семестрів, однак, на більшості спеціальностей студенти навчаються значно більше. У певних вищих спеціальних навчальних закладах термін навчання складає п'ять-шість семестрів. В такому випадку випускники отримують спеціальний диплом (Diplom/FH).

В останні роки, у зв'язку із приєднанням Німеччини до Болонського процесу, ВНЗ переходять на дворівневу систему «Bachelor – Master», що передбачає здобуття кваліфікаційних рівнів бакалавра й магістра. Термін навчання за програмою бакалавра складає три-чотири роки, після чого випускники вишу, як правило, розпочинають практичну професійну діяльність. Програма рівня «Магістр» («Master») розрахована на півтора-два роки (90-120 кредитів ECTS). Курс може бути орієнтовано на формування управлінських, суттєвих практичних професійних навичок чи на подальшу науково-дослідницьку діяльність.

Нині у ВНЗ ФРН можуть бути реалізовані три види магістратури:

- послідовна або безперервна (нім. konsekutiv) магістратура – найбільш поширена форма магістерських програм, яка вимагає високого ступеню якості освіти за спеціальністю, набутого під час навчання за програмою бакалавра (термін навчання за такими програмами – два – чотири семестри) і за змістом є логічним продовженням зазначеної програми бакалавріату;

- непослідовна (нім. nichtkonsekutiv) магістратура, що дозволяє докорінно змінити напрям діяльності та отримати ступінь магістра у галузі, яка не корелює із отриманою освітою за програмою бакалавріату;

- магістратура для підвищення кваліфікації (weiterbildende), яка передбачає навчання тих, хто вже має певний практичний досвід та відчув бажання або ж необхідність підвищити власну професійну кваліфікацію.

Аналіз магістерських програм, котрі пропонують німецькі університети та спеціальні вищі школи, дозволяє нам окреслити сукупність спеціалізацій, за якими реалізують

підготовку майбутніх магістрів-фінансистів у Німеччині: магістр ділового адміністрування з бухгалтерського обліку, оподаткування й ринків капіталу; магістр в галузі аудиту, оподаткування, податкового права й фінансів; магістр в галузі державного управління; магістр з фінансів і контролю; магістр з бухгалтерського обліку й фінансів; магістр в галузі управління з акцентом на фінанси; магістр наук в галузі фінансів, бухгалтерського обліку і податків; магістр з корпоративного обліку, фінансів та оподаткування; магістр з фінансів, бухгалтерського обліку, корпоративного права і оподаткування; магістр з управління ризиками; магістр-фінансовий консультант; магістр наук з міжнародних фінансів; магістр із грошей та фінансів.

Аналіз структури й змісту підготовки майбутніх магістрів-фінансистів у Німеччині, а також наявності сукупності спеціалізації відповідних магістерських програм дозволяє стверджувати, що у порівнянні з вітчизняними програмами німецькі колеги досить широко трактують сутність професії та компетенції висококваліфікованого фінансиста. Освітня ж України, з певних причин, навпаки розуміють зміст підготовки магістрів-фінансистів у більш вузькому сенсі.

У Німеччині фінансистів навчають більш ніж у 70 університетах, вищих наукових школах (нім. *Wissenschaftliche Hochschulen*) та майже у 80 вищих спеціальних навчальних закладах (нім. *Fachhochschulen*). Також послуги з підготовки висококваліфікованих працівників банківської сфери пропонують спеціалізовані навчальні центри окремих банків, незалежні навчальні центри, комп'ютерні центри банківського тренінгу, імітаційні центри тощо. Зокрема, ще у 1991 році некомерційні банківські навчальні заклади Європейської Унії були об'єднані у неприбуткову організацію EBT-Network (European Bank Training Network), метою діяльності якої є підготовка спеціалістів для роботи у банках.

До найбільш значимих навчальних центрів EBT-Network, зокрема, увійшла банківська академія у Франкфурті-на-Майні, що була заснована ще у 1957 році й у 1966 році інтегрована до Асоціації німецьких приватних і кооперативних банків. Нині це – провідний навчальний і науковий банківський ВНЗ. Інша важлива складова EBT-Network – Навчальний центр федерального банку Німеччини (Bundesbank). Освітній процес у цьому закладі організовано за схемою дуального навчання, що поєднує теоретичну і практичну підготовку безпосередньо на робочих місцях, що займає не менш ніж 50% часу відведеного на програму в цілому.

ВНЗ ФРН пропонують програми підготовки магістрів як на німецькій, так і на англійській мові. Це заохочує навчання у Німеччині іноземних студентів. Обов'язковою умовою здобуття диплому магістра за спеціалізаціями, пов'язаними з міжнародною діяльністю, є стажування за кордоном впродовж не менш ніж семестру. Загальний термін навчання за магістерськими програмами у німецьких вищах – 3-4 семестри, кількість кредитних одиниць варіюється від 70 до 120.

Розглянемо типовий процес формування професійної компетентності фінансистів на прикладі Берлінської вищої школи економіки і права, заснованої у 2009 році внаслідок злиття Вищої професійної школи економіки і Берлінської вищої школи державного управління і правосуддя. Нині в університеті навчається майже 9000 студентів, які вивчають економічні, адміністративні, правові, інженерні та інші науки. Усі 50 спеціальностей наявних в університеті, пройшли перевірку на якість та мають сертифікат німецької агенції акредитації. В освітній діяльності активно використовується міждисциплінарний підхід. Наукова робота здійснюється у чотирьох інститутах, що є структурними підрозділами.

ВНЗ пропонує шістнадцять бакалаврських програм економічного профілю, десять магістерських програм та шість програм майстра ділового адміністрування з навчанням англійською мовою. Зокрема, кандидатами на навчання за програмою магістра у галузі міжнародних фінансів можуть бути фахівці, що мають диплом бакалавра за даним напрямком або ж достатньо великий досвід роботи в обраній сфері. Умовою зарахування також є попереднє опанування бакалаврської програми в обсязі 180 кредитів. В іншому випадку абітурієн-

ти потребують додаткового інтегрованого стажування та термін їх навчання збільшується на один семестр.

Термін навчання за програмою залежить від проходження практики. Три семестри навчаються магістранти, що проходять обов'язкову піврічну практику. Якщо ж період навчання складає чотири семестри, то практика не передбачена. В цілому в межах програми студенти мають успішно опанувати 90 кредитів ECTS. Дисципліни, що передбачені навчальним планом вивчаються в обсязі 6,5 ECTS, кожна протягом семестру по чотири академічних години на тиждень (аудиторні заняття). Решта часу – самостійна робота студента під керівництвом викладача. Також заплановано двохгодинні семінари кожного тижня. В першому семестрі вивчають чотири обов'язкових дисципліни, що є фундаментом магістерської програми, зокрема: міжнародні корпоративні фінанси і фінансовий аналіз; економетрика; фінансова економіка; корпоративна фінансова теорія і політика.

Так, під час опанування дисципліни «Міжнародні корпоративні фінанси» студенти удосконалюють знання щодо питань фінансового менеджменту і його інструментів. Вивчення економетрики дозволяє зрозуміти алгоритми розрахунків, необхідних для планування й прогнозування складних фінансових показників на макро- та мікрорівні. Зміст дисципліни «Фінансова економіка» відображає основні принципи й процеси ціноутворення на фінансовому ринку. Також магістранти опановують інструменти й методи управління корпоративними й державними фінансами. Дисципліна «Корпоративна фінансова теорія й політика» дає можливість поглибити знання в сфері підприємницьких ризиків, оцінки інвестицій, пошуку джерел альтернативного фінансування, прихованих резервів і ресурсів.

В другому семестрі магістранти опановують вибіркові (елективні) дисципліни, такі як: міжнародний бухгалтерський облік, управління фінансовими ризиками та міжнародними активами, ділова етика або ж інші відповідно до програми. Ці курси є спеціалізованими й мають чи вузькопрофесійну орієнтацію (зокрема «Управління міжнародними активами»), чи дають можливість магістрам набутти додаткових компетенцій в певній галузі (курс «Міжнародний бухоблік»).

Протягом третього семестру, якщо студенти не проходять практику чи стажування, здійснюється підготовка магістерської роботи (20 ECTS), відвідуються науководослідні семінари (дві години на тиждень – 6 ECTS), реалізується підготовка до складання іспити (4 кредити ECTS). В іншому випадку – зазначене навчальне навантаження «переноситься» на четвертий семестр.

Німецький практицизм та прагматизм, як у дзеркалі, відображаються у структурі навчального плану підготовки магістрів-фінансистів. Все реалізується за принципом – «Нічого зайвого, лише те, що знадобиться у практичній діяльності». І такий підхід є цілком виправданим. Підтвердження цього є рівень фінансової потужності економіки ФРН – локомотива економіки об'єднаної Європи.

Висновки та пропозиції. Українські вищі, котрі здійснюють підготовку фінансистів високої кваліфікації мають ретельно вивчити відповідний досвід провідних європейських ВНЗ, зокрема вишів ФРН. Інтеграція України та української освіти до Європейської Унії передбачає «гру за відповідними правилами», що були сформовані протягом чотирьох-п'яти століть, шляхом творчого пошуку, безперервної модернізації й випробування практикою розвинутих капіталістичних відносин. Аналіз й відповідний творчий розвиток такого освітнього досвіду буде вельми корисним для нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Атаманчук П.С. Інноваційні технології управління навчанням фізики / П.С. Атаманчук. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 1999. – 174 с.
2. Yablochnikov S. Use of cloud technologies in realization of masters – financiers training / Yablochnikov S., Yablochnikova I. // *System approaches* 14. – Systems thinking and global problems of the world 20th International conference November 2014. – Prague, VSE, 2014. – P. 88-90.

И. О. Яблочникова

Институт Высшего образования Национальной академии педагогических наук Украины

**ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ
ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ
МАГИСТРОВ-ФИНАНСИСТОВ В ВУЗАХ ГЕРМАНИИ**

В данной статье рассмотрен ряд аспектов, касающихся организационного и методического обеспечения процессов, которые способствуют формированию профессиональной компетентности магистров финансового профиля в вузах Германии. В частности, реализовано анализ учебных планов магистерских программ немецких классических и специализированных высших учебных заведений, осуществляющих ныне обучение магистров-финансистов. Определены основные составляющие элементы структуры подготовки специалистов финансового профиля с полным высшим образованием в стране, которая входит в Европейский союз. Предложены возможные варианты успешного заимствования позитивных моментов таких учебных планов для осуществления образовательной деятельности в отечественных вузах. Охарактеризовано совокупность учебных дисциплин, успешное освоение которых позволяет сформировать профессиональную компетентность будущих специалистов. Акцентируется внимание на практической составляющей процесса обучения магистров-финансистов в ФРГ.

Ключевые слова: профессиональная компетентность финансистов, система высшего образования, модели профессионального образования, учебные планы подготовки магистров, профессионально-ориентированные дисциплины.

I. O. Yablochnikova

Institute of Higher Education, National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

**FEATURES OF FORMATION OF PROFESSIONAL
COMPETENCE OF THE MASTERS IN FINANCE
AT UNIVERSITIES IN GERMANY**

This article discusses a number of aspects concerning the organizational and methodological support of the processes that contribute to the formation of professional competence of masters financial profile in the universities of Germany. In particular, it is realized the analysis of the curricula of master's programs of German classical and specialized higher education establishments that currently studying masters of financiers. The main components of the elements of the structure of training financial profile with a complete higher education in the country in the European Union. Proposed options successful borrowing positive aspects of such curricula for the implementation of educational activities in local high schools. Characterized a set of academic disciplines, successful completion of which allows students to form professional competence of future specialists. The attention is focused on the practical component of the process of preparation of masters financial profile in Germany.

Key words: professional competence financiers, higher education, vocational training, curricula for master, professionally-oriented disciplines.

Отримано: 7.05.2015